

Ons Wereldbeeld en het Integrale denken. Op zoek naar de eenheid van religie, filosofie en wetenschap.
Door: Hans R. Vincent.
Uitgeverij Agora, Kampen.
Met literatuurlijst. 217 blz.
f36,90

Hans Vincent promoveerde als cultuursocioloog aan de Universiteit van Amsterdam, was bestuurslid van de Stichting Krishnamurti Nederland en is momenteel secretaris van de Erasmus Liga, die in Nederland het werk van de Club van Rome vertegenwoordigt.

In het voorwoord van *Ons wereldbeeld en het integrale denken* beschrijft hij zichzelf als een zoeker naar waarheid. In een wereld waar de maatschappij gericht is op materiële welvaart, productie en prestatie is weinig behoefte aan fundamentele waarheid. Toch gaat Hans Vincent die uitdaging aan en hij noemt in dit verband groepen als o.a. de Projectgroep Integraal Denken aan de Universiteit van Amsterdam en de Erasmus Liga. Zijn studies en gesprekken met andere zoekers naar nieuwe denkwijzen en waarden geeft hij weer in zijn boek.

De vraag die hij stelt is: Hoe

kunnen wij een aan deze tijd aangepaste weg vinden naar een integrale, dat wil zeggen naar een omvattende en universele denkwijze?

Het onderzoek naar antwoorden is als volgt ingedeeld:

Deel I gaat over relevante begrippen op religieus, filosofisch en wetenschappelijk gebied.

Gods- en mensbeelden in hindoeïsme, taoïsme, boeddhisme, jodaisme, christendom en gnosis komen naar voren maar ook de Griekse filosofen en religieuze denkers als Augustinus, Thomas van Aquino en Spinoza. En er wordt gekeken naar de oudste wetenschappen bij de Chinezen, de Sumeriërs, de Egyptenaren, de Inca's en Maya's. Het blijkt een zoeken naar een integratie van wereldbeelden en praktische procedures waarbij de intuïtie, de redenering en de feitelijke waarneming worden ingezet.

In hoofdstuk 2 van deel I gaat het over de verschillende groeperingen die in de negentiende en twintigste eeuw integratieve vormen vonden en hier maakt Hans Vincent een keuze. Hij noemt en behandelt kort het Soefisme, de Theosofie, Krishnamurti en de Antroposofie. Onder Theosofie worden de drie doeleinden van de Vereniging genoemd en Radha Burnier's *Human Regeneration* wordt aangehaald. In de Esoterische School zouden volgens Hans Vincent deelnemers worden ingewijd in de verborgen krachten die werkzaam zijn in het universum. Misschien had hier beter kunnen staan: deelnemers onderzoeken verborgen

krachten.

De stukken over Krishnamurti en over de Antroposofie zijn inhoudelijk en historisch heel overzichtelijk. Je ziet ze als het ware uit het theosofisch gedachtegoed ontstaan. Hans Vincent ziet de Krishnamurti beweging als een modern boeddhisme, de theosofie als een hernieuwd hindoeïsme, het soefisme als een verruimde visie van de islam en antroposofie als een hernieuwd christendom. Daar kun je je vragen bij hebben o.a. voor wat de Theosofie en het hindoeïsme betreft. *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky is gebaseerd op de Tibetaans boeddhistische Stanzas van Dzyan zoals ook haar *Stem van de Stille*, een boeddhistische tekst is. Het ging H.P. Blavatsky als oprichtster van de Theosofische Vereniging niet om het hernieuwen maar om het ontsluiten van metaforische teksten in alle religies. Zie haar *Collected Writings*.

Waarschijnlijk gaat Hans Vincent uit van de connectie Krishnamurti – Annie Besant. Annie Besant was de specialist op het gebied van het hindoeïsme in verband met haar strijd voor een vrij India.

Onder *Grondslagen voor een nieuwe cultuur*, worden de filosofische vernieuwende stromingen behandeld met een integrale of holistische visie zoals Sorokin, Gebser en Capra. Interessant zijn de historische overzichten die Hans Vincent ook hier inbrengt. We lezen verder over de inzichten van Carl Jung, Maslow, David Bohm en Rupert Sheldrake.

Deel 2 brengt dan de Nederlandse situatie naar voren in

Boek & periodiek

verband met het integrale denken. Het eerste hoofdstuk begint met een aanhaling van Bertrand Russell: *De betekenis van Holland in de zeventiende eeuw kan moeilijk worden onderschat als het enige land, waar vrijheid van denken bestond.*

Ook hier weer een stukje historie dat alles op een rij zet na die vrije zeventiende eeuw. De gevestigde orde van nu in het z.g. reguliere circuit is bang voor het verliezen van de naam in wetenschappelijke kringen en men houdt vast aan traditionele normen en waarden zoals het materialistische rationele denken dat zich bepaald tot rationele analyse. Er zijn ook positieve ontwikkelingen. Zoals de belangstelling voor ecologische problematiek en voor de geïmporteerde religies.

In het z.g. alternatieve circuit vindt men de religieus - filosofische stromingen die afwijken van de gevestigde orde. Hans Vincent noemt hier: Otto Duintjer in verband met nieuwe spiritualiteit en Ton Lemaire bij natuurmystiek. Het Nederlandse bedrijfsleven wordt optimistisch bekeken met namen als Witteveen en Stikker.

Deel 3 gaat naar aanleiding van deel 1 en 2 over de Universele Orde: *Een nieuw wereldbeeld zal een integraal wereldbeeld zijn, dat wil zeggen gebaseerd op de integratie van kennis en voorstelling van westerse en oosterse tradities.* En: *Religie is het zoeken naar een uiteindelijke waarheid, die niet beperkt is tot de waarneembare werkelijkheid.*

Hans Vincent gaat in dit hoofdstuk in op het overstijgen van taal in kunst en meditatie en op het ervaren van de wetten

van de schepping in de natuur. De religieuze ervaring is de verbinding van het eigen bewustzijn met de scheppende kracht die doorwerkt in het wezen, het denken en het gedrag van de mens. De bronnen van religieuze ervaringen zijn waarheid, schoonheid en liefde. Het ontdekken ervan is aan de individuele mens in zijn totale eenzaamheid, onverwacht en onvoorzien. Er kan niets definitiefs over gezegd worden en het heeft niets te maken met ritueel en heilige woorden. Over de filosofische grondslag die kan leiden tot een nieuwe metafysica legt Hans Vincent drie vragen voor die lijken als te zijn voortgekomen uit de drie grondbeginselen van de Geheime Leer: immanentie, cycliciteit en transcendentie. Vraag 1: Het wereldbeeld, wat zijn de grondprincipes van de gemanifesteerde wereld? Vraag 2: Het maatschappijbeeld: welke principes kunnen opnieuw vorm geven in een steeds veranderende wereld? Vraag 3: Het mensbeeld: hoe kan er aan het individuele leven een betekenis worden gegeven die boven de directe omstandigheden uitstijgt?

De Erasmus Liga ziet veel in het wijzen op verantwoordelijkheid in b.v. De Universele Verklaring van de Rechten en Verantwoordelijkheden van de mens.

Deel 4 behandelt een geïntegreerd sociaal systeem in politiek, sociale waarden en religie. Daarna is de titel van deel 5 eigenlijk vanzelfsprekend: *Een weg naar het Zelf.* We zijn op het terrein van het geestelijk pad, hier toepasselijk naar voren gebracht als: het menselijk pad.

De nadruk wordt gelegd op het vrije onderzoek naar integratie van religieuze opvattingen en filosofische en wetenschappelijke kennis. Vooral geen overdosis van patriarchaal gezag. En hier merkt de schrijver op: enkele grote leiders van de Theosofie waren (en zijn)vrouwen.

Er wordt gewaarschuwd voor dwalingen zoals het zoeken van de weg bij de leraar, wat tot illusie leidt, in plaats van bij de lering. Het gaat over het stadium van overgang van het individueel bewustzijn naar de kennis van het Zelf wat tevens universeel bewustzijn is.

Het integrale denken is geen vaststaande leer maar een wijze van het benaderen van de wereld en onze plaats daarin. Het blijkt een toestand van bewustzijn. Het boek sluit af met drie appendixen over Sofieën, holisme, systeemtheorie en integraal denken en over: Belangrijke begrippen behorend tot het integrale denken. De derde appendix is een literatuurlijst.

Ons Wereldbeeld en het Integrale denken is een aanrader voor theosofen en iedereen die meer wil weten over hoe het er nu voor staat met het integrale denken in Nederland. Het boek is heel toegankelijk geschreven en helder van taal. De Krishnamurti-achtergrond van Hans Vincent maakt de manier van omgaan met b.v. het begrip religie heel herkenbaar.

Het integrale denken in deze tijd wordt in de theosofische literatuur behandeld door Anna Lemkov in haar boek: *Het Heelheidsprincipe*. Zij gaf een wereld-

beeld vanuit haar werk bij de Verenigde Naties. Hans Vincent spitst zich toe op de Nederlandse situatie. Beide boeken vullen elkaar prachtig aan. Het is te hopen dat dit onderwerp van zoeken naar de Ene Achtergrond van religie, filosofie en wetenschap en de toepassingen daarvan in de huidige maatschappij hoog op de prioriteitenlijst staat van de in ware theosofie geïnteresseerden.

Fay van Ierlant

Leringen over Leeringschap, zoals geschetst in de Brieven van de Meesters, door S.S. Varma, 142 blz., prijs f35.

De Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland is er weer een boek rijker. En terecht rijker.

Het boekje bevat een extract uit verschillende brieven van de Meesters samengebracht naar een aantal essentiële onderwerpen als dagelijks leven, God, religie en karma. Op zich is dat natuurlijk ruim voldoende interessant.

De schrijver heeft niet de pretentie uit de brieven van de Meesters een bewijslast te leveren voor de juistheid van zijn beweringen. Het boekje illustreert een tijdsbeeld waar eind achttiende eeuw de visies op het leven werden ontwikkeld. Het schetst een beeld van een eeuw geleden. Natuurlijk is dat beeld gedateerd en zeker als het gaat over het dagelijks leven en de kritiek op de godsdienstige samenleving. Maar daarom is het boekje juist inspirerend.

De samenleving rond 1900 vroeg misschien om een agressieve reactie op de godsdienstige

samenleving, maar vandaag zit men niet te wachten op zo'n reactieve benadering. We moeten zoeken naar een meer proactieve rol in de samenleving. Naar mijn overtuiging kan dit boekje ons helpen de juiste snaar te vinden.

Het is een goed werkboek voor de loges om onze oude boekenwijsheid wat af te stoffen zonder te vervallen in een soort theologische theosofie. Het boekje kan gebruikt worden om de stellingen van de Meesters te transformeren naar onze eeuw.

Het kan een bijdrage leveren om beter aan te sluiten op de samenleving van vandaag.

Guus Brohm

Blavatsky's Secret Books, door David en Nancy Reigle, Wizards Bookshelf, San Diego 1999, vi en 181 blz., prijs f42,00.

Zoals serieuze bestudeerders van het werk van Blavatsky weten, citeert zij, meer speciaal in haar *Secret Doctrine*, uit een aantal bronnen die niet in een openbare bibliotheek te vinden zijn. Bijvoorbeeld uit de Stanza's van Dzyan.

Wie de tijdschriften en boeken uit de theosofische beweging van na de dood van HPB tot heden min of meer heeft doorgewerkt, weet dat de genoemde stanza's onderwerp van veel studies zijn geweest. Zowel eenlingen als groepen hebben zich erover gebogen. De vraag was vrijwel altijd dezelfde: Wat is de oorsprong van die stanza's?

Wie HPB's mededelingen over die teksten op ordelijke wijze groepeerd, vindt dat zij behoren

tot het "Boek van Kiu-te", dat men onder die naam vindt vermeld in de brieven van de Mahatma's, het werk van Subba Row en, uiteraard, in het werk van HPB. Er is in die teksten sprake van de *openbare* en de *geheime* boeken van Kiu-te. Een aantal onderzoekers greep dit aan. Wat bedoelde HPB met de openbare boeken. Als men wist te vinden wat daarmede werd bedoeld, was men flink wat verder.

David Reigle ontdekte dat de openbare boeken van Kiu-te niets anders waren dan de Tantradivisie (rGyudsde, spreek uit kiu-té) van de Tibetaanse Boeddhistische canon, de Kanjur en de Tanjur. David schrijft over die ontdekking: "Mijn identificatie van de Boeken van Kiu-te vond plaats op 21 mei 1981, een opwindende dag voor ons. Maar onbekend voor ons, had een theosofisch onderzoeker in Nederland deze ontdekking zes jaar eerder gedaan." (blz. 20, zie ook blz. 43 en blz. 176, waar die mededeling in andere woorden wordt herhaald). Daarna wordt de Nederlandse bron, de publicatie *Tibetaans Boeddhisme*, uitgegeven door de TVN in 1975, waarin in een artikel in die publicatie op blz. 74 de eerdere ontdekking is te vinden, vermeld. De ruiterlijke erkenning door David Reigle laat zien wie en wat hij is. Een bevlogen maar eerlijke onderzoeker.

Veel belangrijker dan de ontdekking is het onderzoek dat in 20 jaar door David en Nancy is gedaan. In het boek, een compilatie en aanpassing van eerder gepubliceerde tijdschriftartikelen, congrespapieren en een lezing, vinden we als totali-

Boek & periodiek

teit het verslag van het onderzoek naar de genoemde geheime boeken. Belangrijke in die boeken voorkomende Sanskriet en Tibetaanse termen worden ontrafeld en zo worden de beschikbare teksten tot op het bot ontleed. Het zal een toekomstige onderzoeker moeite kosten nog iets te berde te brengen dat nog niet in dit boek is vermeld.

David is van mening dat het geheime deel van het Boek van Kiu-te ooit zal worden ontdekt en gepubliceerd. Wij zullen het met hem hopen.

Henk Spierenburg

De Mysteriescholen door de eeuwen heen, door Grace F. Knoche, uit het Engels vertaald, Theosophical University Press, Den Haag 2001, ISBN 9070328569, xii en 108 blz., prijs f20,00.

Grace F. Knoche is sedert 1971 de leader (presidente) van de Theosophical Society (Pasadena). Zij is dus te beschouwen als de collega van Radha Burnier, presidente van de Theosophical Society (Adyar) sedert 1980. Niet iedereen is op de hoogte van het feit dat er een vriend-

schappelijke relatie is tussen de twee organisaties. Die is ontstaan toen een voormalige president van de TS (Adyar), John Coats, (president van 1973-1979) enige malen het hoofdkwartier in Pasadena bezocht en er zelfs eens logeerde. Doordat Pasadena in de VS ligt, is de samenwerking afhankelijk van wie op een bepaald moment general secretary van de Amerikaanse afdeling van de TS (Adyar) is.

Enige malen treffen wij haar aan als schrijfster van een artikel in *The Theosophist*, bijvoorbeeld in het "Centenary World Congress" nummer (januari 1976) en in het "HPB Memorial Issue" (mei 1991). Met enige trots concludeer ik dat ik door haar word aangehaald in dat artikel.

Hoe dit alles ook zij, met uitzondering van een kleine groep ongebonden theosofen, die de onafhankelijke theosofische tijdschriften bestoken met ongecontroleerde beschuldigingen aan het adres van de presidenten van de TS (Adyar) en de TS (Pasadena), wordt Grace Knoche in het algemeen beschouwd als bekwaam.

Dit wordt voor een ieder duidelijk als we haar boeken en tijdschriftartikelen lezen, en het geldt zeker voor haar boekje over de mysteriescholen. Het leest als een trein. Het is goed gedocumenteerd en zeer informatief. Aanbevolen.

Henk Spierenburg

Theosofie, door R.D.C. Jansen, Uitgeverij Kok Kampen, prijs f22,50.

Uitgever Kok in Kampen heeft in de serie 'Wegwijs' dit boekje

over theosofie uitgegeven. Deze serie heeft als doel goede en betrouwbare informatie te geven over wereldgodsdiensten, stromingen en religieuze bewegingen. Aan de auteurs worden nog al wat eisen gesteld, zoals objectief, waarheidsgetrouw, niet propagandistisch, afstandelijk t.a.v. de eigen beweging en de leidslieden daarin enz.

Kennelijk is het debuut dat Ruud Jansen heeft gemaakt met het schrijven van ons gedenkboek ter gelegenheid van ons 100 jarig bestaan, "Een kern van broederschap", van een zodanig gehalte geweest dat Kok het aangedurfd heeft Ruud uit te nodigen een boekje over theosofie te schrijven.

Eigenlijk is het een onmogelijke opgave om in zo'n kort bestek "de" theosofie te behandelen. Er zullen altijd keuzes gemaakt moeten worden en de gekozen onderwerpen kunnen alleen kort en bondig behandeld worden.

Ondanks deze beperkingen is Ruud er naar mijn mening uitstekend in geslaagd een goed en objectief beeld van de theosofie te schetsen.

Als je zelf iets van theosofie afweet is het moeilijk in te schat-

B o e k & p e r i o d i e k

ten hoe een 'leek' zo'n boekje zal beoordelen.

Is het te compact, te moeilijk, te veel omvattend of nodigt het juist uit tot verdere studie en onderzoek? Aan de schrijfstijl zal het niet liggen, want die is evenals in "Een kern van broederschap" helder en duidelijk.

De stof is ingedeeld in 6 hoofdstukken: Introductie, Beknopt historisch overzicht, De geheime leer, Kosmische ontwikkeling, Het theosofisch mensbeeld, Epiloog en tot slot Instructieve theosofische literatuur.

De onderverdeling van de hoofdstukken laat zien dat toch wel heel veel onderwerpen behandeld zijn, zowel de makkelijke thema's als de moeilijke en minder geliefde onderwerpen.

Na lezing heb ik het gevoel dat ondanks de beknoptheid de schrijver steeds tot de kern van de zaak weet door te dringen en dat het daarom een waardevol naslagwerk is voor iedereen die in theosofie geïnteresseerd is.

Bepaald storend is het dat de redactie van Kok heeft gemeend een aantal kanttekeningen te moeten plaatsen op grond van godsdienstwetenschappelijke overwegingen. Zij schrijft:

"in zijn algemeenheid acht de redactie dit een goede tekst, komt zij een beeld van de theosofie tegen zoals bijna nergens anders wordt gevonden en is zij van mening dat de belangstellende buitenstaander veel betrouwbare informatie verkrijgt"

"Af en toe lijkt iets gepresenteerd te worden als een algemeen aanvaarde opvatting, maar

blijkt het in feite om geloofsvisies te gaan".

De bij een paar hoofdstukken geplaatste kanttekeningen komen op mij over als geboren uit een soort angst voor theosofie en een bevoogding van de (onmondig geachte?) lezer die niet meer in deze tijd past.

Helaas ken ik de andere deeltjes uit deze serie niet, maar ongezien neem ik aan dat de redactie ook daar vele kanttekeningen heeft moeten plaatsen op grond van deze laatste overweging. Daarmee toont zij alleen maar aan dat de godsdienstwetenschap haar beperkingen heeft en daardoor het wezen van theosofie en andere geestelijke stromingen nooit zal kunnen vatten. Want gaat het daarbij niet altijd om wijsheid die alle verstand en zeker de wetenschap te boven gaat?

Han van Doornen

The Esoteric World of Madame Blavatsky, door Daniel H. Caldwell, Quest Books, Theosophical Publishing House, Wheaton en Chennai (Madras) 2000, xii en 451 blz., prijs f85,00.

Schrijver dezes heeft goede herinneringen aan Daniel Caldwell, met wie ik samen de "Historical Introduction" tot de 2de editie van "The Inner Group Teachings of H.P. Blavatsky" schreef (San Diego 1995).

Daniel is een zeer productief mens, die naast een gewone werkkring een geweldige hoeveelheid theosofische activiteiten ontwikkelt. De belangrijkste daarvan is zijn website:

www.blavatskyarchives.com.

Men vindt daarop een grote hoeveelheid documenten met betrekking tot de geschiedenis van de theosofische beweging. Op het moment dat dit geschreven wordt zijn het er al tegen de 300. En, zeer belangrijk, hij stelt zich neutraal op! In tijdschriften en boeken uit de Point Loma traditie vinden we vaak aanhalingen uit W.Q. Judge's ES-pamflet "By Masters Direction" van november 1894. Het antwoord van dr. Besant van december 1894 wordt dan zorgvuldig weggelaten. Bij Daniel is hier geen sprake van. Beide teksten zijn op zijn website te vinden en bovendien geeft hij nog een aantal verwijzingen naar andere bronnen op strikt neutrale wijze. Dit is slechts één voorbeeld.

In 1991 verscheen van zijn hand *The Occult World of Madame Blavatsky*. Naast de gebruikelijke inleidingen en appendices, werd het boek gevuld met teksten van tijdgenoten van HPB die haar hebben gekend. Toen al kon men zich verwonderen over de vele onbekende teksten die hij had opgedoken.

Zijn nieuwe boek, *The Esoteric World of Madame Blavatsky*, met de ondertitel *Insights into the Life of a Modern Sphinx*, is zeer vermeerderd. De opzet is chronologisch, zodat men HPB van de geboorte tot aan haar dood kan volgen aan de hand van degenen die haar in die perioden hebben gekend.

Korte biografieën, een bibliografie en een goede index maken het werk zeer toegankelijk. Zeer aanbevolen.

Henk Spierenburg